

Pápai Béla – életútinterjú

Készítette: Papp Máté

A beszélgetés helye és időpontja: Dominó presszó, Kecskemét, 2020. október 1.
Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Papp Máté:

A napokban jártam a pesti Akácfa utcában. Seress Rezső¹ egykori törzshelye, a Kispipa ma – ugyanezen a néven – steril tucat-bárként üzemel, bármiféle élőzene nélkül. Mintha az egykori presszózene-kultúra is kiveszőfélben volna, legalábbis úgy tűnik, alkonyát éli műfaj ideje.

Pápai Béla:

Nem éli a fénykorát, ez biztos. És hogy az alkony mit is jelenthet? A többezer éves egyiptomi magok is kicsírázhatnak, ha éppen arról van szó. Vagyis szerintem idővel helyre fognak kerülni a dolgok, bár az egyre radikálisabb technikai és társadalmi változások nyomán, vagy azokkal párhuzamosan átalakult a szórakozás és szórakoztatás mikéntje is. Én – aki ebben a bárkultúrában benne voltam a nyolcvanas évektől kezdődően – azt mondom, hogy valamiről lemaradnak azok, akik nem ismerik a társas érintkezésnek ezt a módját, mivel konkrétan és képletesen is csak LAN-partikat² szerveznek. Nem az internettel van a baj, mert nyilván az egy nagy falat, de aki nem ismeri a zenélésnek ezt a közösségi formáját, az a személyesség döntő fontosságát sem érzékeli. Mert ebben a műfajban elsősorban a személyesség a fontos. Nem úgy működik, mint a nagy koncerteken, ahol ott a sztár a színpadon meg minden, hanem itt interaktivitás van: „Játszd ezt a számot, játszd azt a számot!”, tudod. Ebben van az egésznek a szépsége a diszkó- vagy gépzenével ellentétben, aminek persze ugyanúgy megvan a maga közönsége és közege.

Az úgynevezett bárzene ugye akkoriban élte a fénykorát, amikor még hangrögzítés sem nagyon volt, vagy ha volt is, olyan csökkent szinten, hogy szinte lehetetlenségnek számított, hogy betegyél magadnak egy-egy dalt; most még be se kell telefonálni a rádióba, hogy kérj valamit, egyet kattintasz a YouTube-on, és már hallgathatod is. Erre ezelőtt ötven évvel csak a bárzenészek voltak képesek. Bármit kértél, már játszották is! De majd meglátjuk, hogy visszabilen-e a dolog, és lesz-e esetleg a továbbiakban egy kevés szerepe a mi muzsikusi tevékenységünknek, nem csak ilyen utolsó mohikán szinten... Simán kiderülhet, hogy van erre igény a mai körülmények között is.

Papp Máté:

Itt, Kecskeméten is volt egy fénykora – jó hatvan-hetven éve – a bárzenének, amihez egyfajta legendárium is hozzátartozik: helyszínekkel, figurákkal, némi nosztalgiával.

Pápai Béla:

A Studer Béluska³ nekem nagyon sokat mesélt erről az időszakról. Olyan szinten élte virágkorát a presszó-kultúra Kecskeméten az ötvenes-hatvanas években, hogy volt olyan

¹ Seress Rezső (1899–1968) zeneszerző, zongorista; az egyik leghíresebb nemzetközileg ismert örökzöld (születésekor „az öngyilkosok dalaként” elhíresült), a *Szomorú vasárnap* zenéjének szerzője.

² Olyan közösségi esemény, amelynek résztvevői egy fizikai helyszínen, helyi hálózatba kötött számítógépeken sokszereplős számítógépes játékokat játszanak.

³ Studer Béla eredeti szakmáját tekintve kőműves és cipőgyártó szakmunkás volt, de amolyan „hétvégi” muzsikusként számos formációban dobolt és énekelt megannyi étterem és bár, valamint a helyi Tiszti Klub-beli jogászbálok hallgatóságának. Játszott együtt (a teljesség igénye nélkül) Vass Béla, Madari Zoltán, Lipták Ede zongoristákkal, Virányi Viktor gitárossal, Dékány Endre (eredetileg elektromérnök) billentyűssel és Kőkény

időszak, amikor harminc körüli zenés hely üzemelt itt, importálni kellett hozzájuk a zenészeket! A vendéglátó zenélés dandárját pedig jóformán a cigányzenészek jelentették, aztán persze mindennek a tánczenei részében már mások is szerephez jutottak. A cigányzenészek ugyanis nagyon sokáig a maguk muzsikáját játszották, aztán egyre többen váltak közülük tánczenésszé. Most is ugye a „mulatók” viszik a prímet. A cigányzenészek szokták is mondani, hogy „átmennek a tánczenebe”. Amíg a speciális cigányzenére volt igény, az életüket jelentette a muzsikálás, vagyis beleszülettek ebbe a kultúrába, később aztán elkezdtek vele a világot járni. De, mikor a zenéjüket ódivatúnak kiáltották ki, el kellett ettől valamennyire távolodniuk, magyarán „átmentek” tánczenésznek, dzsessz-zenésznek, klasszikus zenésznek.

Papp Máté:

Neked honnan ered az indíttatásod? Ha jól tudom, apukád, nagyapád is énekelt, zenélgetett.

Pápai Béla:

Családi hagyomány, mert még cigányzenészek is voltak a felmenőim között, a századforduló tájékán. Nagyapám – aki 1913-ban született – generációjából már kezdtek többen is másfelé orientálódni a családból, és eltávolodni a tradicionális zenészléttől. Nagyapám például fodrász lett, és édesapám is úgynevezett polgári foglalatosságot választott. Ennek ellenére a zene áthatotta az életüket: nagyapám ötven évig énekelt a Kodály Kórusban, tenoristaként. Én tehát már nem egy élő hagyományt kaptam kézhez, hanem úgymond műkedvelők vetek körül.

Papp Máté:

Sosem csapott meg a „polgárosodás” szele?

Pápai Béla:

Engem nem igazán foglalkoztatott a társadalmi helyzetem. Egy csomó minden érdekelt, de hogy ez meg az milyen pozícióval jár, az sosem. Ez valószínű, hogy naivitás volt részemről, mert ugye, nagyon sok családban szülői nyomásra választ a gyerek szakmát, a megélhetésért. Rengeteg olyan ismerősöm van, akit tiltottak a hangszerrel (példának okáért a Várkonyi Zsoltit is, akinek műszaki értelmiségi, bányamérnök volt az apja, és aki mégis tizenhárom éve a kecskeméti színházban basszusgitározik, illetve a *JAcuZZi* nevezetű zenekaromban is játszik). Nyilvánvaló, hogy a cigányzenész őseim azért fordultak el a muzsikálástól, mert a társadalmi helyzetükön akartak valamelyest javítani. Ha ugyanúgy gázsulálnak tovább a nagyuraknak, mint addig, akkor megmaradnak azon a szinten, ahol voltak, és ahol a legtöbbször lekezelően bántak velük. Nagyapámat már nem nézhették le, mert a fodrászat úri szakmának számított az ő idejében, apám pedig csúcskarriert futott be:

Ernö brácsással (bizonyos lakodalmak hátként), valamint Pápai Béla zeneszerzés-karvezetés szakos volt zeneakadémistával is (aki később világjáró vendéglátózós muzsikus lett). Később aztán úgynevezett üzemi népművelőként tevékenykedett a Zománcipari Művek alkalmazásában, a régi Kádgyárban; ifjúsági rendezvényeket szervezett, filmvetítésekkel, előadóstekkel, koncertekkel. Az OSZK (Országos Szórakoztató Központ) „függetlenített politikai munkatársaként” is működött egy ideig „Studer Papa”, megyei tehetségkutatókat szervezett a művelődési házban (többek közt Victor Máté zsűrizésével), majd a ma is üzemelő Kilele Music Café fiatal korosztályú látogatói között civilként elvegyülő – dzsessz-routere, és nem melleleg zenei fellépője lett többek között a világhírű Seress Rezső *Átutazók vagyunk itt a földön* című, sajátos előadású opuszával. Az általa (olykor nosztalgiaestekként hirdetett koncerteken, vagy a tizenhét évig működő, szintén Kilelebeli úgynevezett dzsessz-csütörtökök keretében) megidézett tánc- és bárzenék, dzsessz-sztenderdek számos ma is aktív ifjabb zenészt inspiráltak – többek között Csekő Sándor dzsesszgitárost, de közvetve a szintén kecskeméti alapítású – Ittész Tamás által vezetett – Bohém Ragtime Jazz Band tagságát is.

kormányhivatalnok lett a helyi társadalmi igazgatóságnál. Ezt hegedűvel a kezében nem tudod megcsinálni... Mindezek ellenére engem hagytak a szüleim abba az irányba menni, amerre szerettem volna. Nem lökdöstek, nem befolyásoltak, úgyhogy arra orientálódtam, amerre úgy éreztem, hogy hív az élet. Mikor kiderült, hogy érdekel a zenélés, engedték, hogy el is kezdjem tanulni. Mivel édesapám fiatalon nem tudott zeneiskolába menni, engem beíratott az Ének-Zeneibe, ami már akkor, 1968-ban működött Kecskeméten – ha ő nem, majd a Fia hátha!

Papp Máté:

Létezett régebben a korántsem pejoratív „hétvégi zenész” fogalma, ami olyan zenélő polgárookra-munkásokra vonatkozott, akik hobbiból ültek le a hangszerükhöz, lakodalmakon, presszóknál játszottak a heti munka után, fizetés-kiegészítésként. Ehhez kapcsolható a később a főfoglalkozású vendéglátó zenélés?

Pápai Béla:

Valaki a vendéglátó zenélést pejoratív értelemben használja. Nem akartam soha ez ellen küzdeni, meg most sem akarok, mert sohasem azok használták pejoratív értelemben a „vendéglátózást”, akik értettek hozzá, vagyis akik csinálták, hanem akik többnyire lenéztek erre a fajta életmódra a „magas” művészet parnasszusáról. Ezek csak stigmák. Aki benne volt, vagy még mindig benne van – így én is –, ennek köszönheti, hogy megmaradhatott zenésznek. Rég abbahagytam volna valószínűleg az egészet, ha nem jön be a vendéglátós vonal. Tanítani kifejezetten nem akartam, bár sokat tanítottam ilyen-olyan formában, és magánúton még fogok is biztosan, de az az igazság, hogy nekem mindig is a hangokkal, a rezgésekkel való foglalkozás, játék okozta az örömet, ez pedig a tanításban nem esik olyan súlyba. Mivel klasszikus vonalon nem lettem volna olyan jó, hogy úgy gondoljam, abból karriert tudnék befutni, körülnéztem, és láttam, hogy vannak bizony más műfajok is. Már viszonylag hamar, tizenöt évesen találkoztam a dzsesszel, és miután a Zeneakadémiát karvezető szakon elvégeztem, huszonhárom évesen, úgy éreztem, megmérettetem magam: azt gondolva meg mondogatva, hogy *a tehetség nem vész el, csak átalakul*, elmentem kalandvágyból vendéglátó zenésznek, később világot járni bázongoristaként. Egyébként a mai napig játszok klasszikus műveket is, például pár Chopin-t⁴ egy most futó színházi Karády-darabban.⁵ De a vendéglátózás persze egészen más milió, mint amit a klasszikus színpadok jelentettek volna.

Papp Máté:

Milyenek voltak a hősidők? Füstös kiskocsmákra gondolok – vagy ez sztereotípiák?

Pápai Béla:

Tulajdonképpen már tizenkilenc évesen elkezdtem a karrieremet Tiszakécskén, egy folyópart-menti étteremben, két cigányzenész kollégával, egy basszusgitárossal és egy dobossal, trióban. Egyik nap az akkori földszintes lakásom ablakán zörgetett be a dobos, „Zserom” (azaz Zsákai Lacika), hogy: „Béla, gyere zenélni, mert szól a Studer, hogy te zongorázol!” Telefon se volt még meg semmi, csak úgy hívtak ide-oda, mert tudták, hogy billentyűzöm. Akkor még persze „ugattam” azt a repertoárt, amit ott, a tiszakécskei étteremben játszani kellett; kottáim voltak, amiket összenyaláboltam, illetve a cigányzenészeknél az volt a divat, hogy aki nem tudja még a blattot annyira, az figyel, hallgatózik. Számtalanszor történt olyan, hogy a basszusgitáros pengetett és énekelte az adott számot, én meg nyilván a dallamból meg a basszus-szólamból levettem, hogy mik a harmóniák, aztán fül után odajátszottam, amit hallottam; és, mivel fiatalon viszonylag jó volt

⁴ Frédéric François Chopin (1810–1849) lengyel romantikus zeneszerző és zongoravirtuóz.

⁵ Karády Katalin (1910–1990) színésznő, kalapszalonszínházi-tulajdonos, szononékes.

a memóriám, a következő alkalommal általában már tudtam az akkordokat. Az első szezon vége felé mondta is Varga Karcsi, a basszgitáros cimborám – „Patkány” volt egyébként a beceneve –, hogy ő ilyen rossz meg ilyen jó zenekarban sem játszott még, mint a mienk! Mivel mikor még kerestem a hangokat a tanulási időszak elején, kutyaütő voltam, de minden nappal javult a teljesítményem, végül pedig meglódult a dolog: két-három hónapig remekül nyomtuk. Sőt, a vége felé már dzsessz-koncertet is játszottunk a trióval, nagyon jókat muzsikáltunk együtt. Közben pedig rájöttem, hogy a zene mellett is minden megvan a vendéglátóban, ami kell: kaja-pia-nők! Mi kell még?

Papp Máté:

Valamilyen speciális hivatalos képzettség szükséges volt ehhez? ORI-vizsgád például volt-e?

Pápai Béla:

Ahhoz, hogy ebben a Tisza-parti vendéglőben játszhaszak, kellett egy úgynevezett regiszter-vizsga, amit az Országos Szórakoztatóipari Központban szereztem meg, de nem sokkal később, húszéves koromban már eljártam egy budapesti stúdióba, és hamarosan „A-kategóriás” vizsgát tettem kiváló tanárom, Papp Gyuri bácsi felkészítése után.

Papp Máté:

Miféle dalkultúrát kellett elsajátítanod? Miképpen alakult ki a repertoárd?

Pápai Béla:

Egy olyan mechanizmus működik a rendszerben, hogy ha valamit kér a vendég, és esetleg nem tudod, másnapra olyan nincs, hogy nem nézel utána! (Persze volt olyan kollega is, aki nem tanulta meg, mivel nem vagyunk egyívásúak.) Ez itthon és külföldön ugyanúgy él: meg kell tanulni majdnem mindent, amire van igény. Így a tisztességes. Szóval törvényszerűen bővül a repertoár. Volt olyan szám, amit életemben többször nem játszottam, egy-egy kérésre mégis elsajátítottam, de akadt olyan is, ami a későbbiekben szerves része lett a műsoromnak. Elég sok idő, mire egy komoly track-listát össze tudsz hozni: ötszáz dalt tudok körülbelül fejből – azaz kézből, mert sokszor úgymond „a kéz tudja”, hogy mit kell lefogni, nem a memória.

Papp Máté:

Melyik a legkedvesebb korszakod a zenei áramlatokat, felhozatal tekintve?

Pápai Béla:

Nem biztos, hogy Frank Sinatra⁶ mondta, de ha nem ő, akkor valami hasonló kaliberű figura, hogy *soha nem volt annyira populáris a jó zene, és annyira jó a popzene*, mint a negyvenes-ötvenes években. A Tony Bennett⁷ vagy Cole Porter⁸ nevével fémjelzett *American Songbook* dalkincse mind mai napig tartja magát, mint a dzsesszhez szervesen kötődő, swinges alapkészlet, amihez nem igazán ér föl már az ötvenes évek utáni felhozatal. A magyar palettának is van egy hasonló vonulata Fényes Szabolcstól⁹ Seress Rezsőig és

⁶ Frank Sinatra (1915–1998) többszörös Grammy- és Oscar-díjas, olasz származású amerikai pop-, dzsesszénekes és színész, a 20. század egyik legnépszerűbb és legnagyobb hatással bíró zenei előadóművésze.

⁷ Tony Bennett (1926) többszörös Grammy-díjas amerikai dzsesszénekes, a New York-i Frank Sinatra művészeti középiskola alapítója.

⁸ Cole Porter (1891–1964) amerikai musicalszerző, zongorista.

⁹ Fényes Szabolcs (1912–1986) Erkel Ferenc-díjas zeneszerző; nevét viseli a könnyűzenei alkotótevékenységet elismerő Fényes Szabolcs-díj.

Horváth Jenőig.¹⁰ A magyar zene nem volt soha annyira elzárva a nyugati áramlatoktól, mint amennyire képzelnéd. A beatforradalomnál, a vasfüggöny mögött, a szocializmusban már valamennyire korlátozva voltunk, de a negyvenes években még nálunk is kapitalizmus volt. A harmincas évek hazai filmzenéi – Vécsey Ernő¹¹ kompozíciói többek közt – amerikai, hollywoodi mintára készültek.

Papp Máté:

A zeneszerzéssel hogy állsz? Szokták mondani, hogy az improvizáció is az, csak felgyorsítva.

Pápai Béla:

Így igaz, ilyen egyszerű! Én azért sem érzem magam jól egy, hogy úgy mondjam, fixált közegben, ahol mindig ugyanazt kell újra és újra eljátszani, mert hozzászoktam a szabad játékhoz. Az pedig, hogy improvizálhatok, a vendéglátásban is megengedett, nem csak a dzsesszelésben. A cigányzenészek is improvizáltak mindig, és én sem játszottam kétszer ugyanúgy el semmit, még a *Yesterday*-t¹² sem, mert mondjuk harmóniákkal dúsítottam a dalt, átalakítottam a struktúráját vagy ilyesmi. Ilyen értelemben a zeneszerzés az előző évszázadban még bőven részét képezte a vendéglátóipari egységek háttérzenéjének is! Valahol olvastam, hogy egy zeneszerző elvetődött az eszkimókhöz, azok meg kérdezték tőle, hogy a zenét miért kell *szerezni*, hiszen a zene az van! Az improvizálás nálam egyébként még csak nem is a dzsesszel kezdődött, mert már tizenkét évesen – amikor Mozart-darabokat¹³ gyakoroltam – azon vettem észre magam, hogy Mozart-stílusban improvizálgatok, kadenciákkal meg kis etűdfélékkel. Mire megismerkedtem a dzsesszel, már képbe kerültem. Még ma is él az az úriember, akihez elvitt apám anno. Madari Zoltánnak hívják, nyolcvannyolc éves most és kitűnő dzsessz-zongorista. Egyébként apámhoz hasonlóan ő is kormányhivatalnok volt, jó haverok voltak. Madari Zoli bácsi is a már említett „hétvégi zenész” munkakörben játszott a munkanapok után a Külső Tiszti Klubban, egy tánczenekarral.

Papp Máté:

Ebben az igencsak különálló műfajban vannak-e úgynevezett – akár sajátosan kialakított – műfaji határok?

Pápai Béla:

Nincs határ, ez a műfaji sajátosság. Ahogy a régi zenészek mondták: *játszunk mi operát-viperát*. A szalonzenésznek – mert régebben így hívták a szórakoztatásnak ezt az ágát – a klasszikus-féklklasszikus művek Schubert-től¹⁴ Gerschwin-en¹⁵ át Fibich-ig¹⁶ ugyanúgy a repertoárja részét kell, hogy képezzék, mint a magyar népzene vagy a cigányzene, a különböző rock- és popslágerek. Persze egy Rolling Stones-szám¹⁷ beatjét nem igazán tudom

¹⁰ Horváth Jenő (1915–1973) zeneszerző; kamarazenét és szimfonikus műveket is írt, de elsősorban operettzenéivel és táncdalaival szerzett magának országos hírnevet.

¹¹ Vécsey Ernő (1910–1977) zeneszerző, zongoraművész, karmester, pedagógus.

¹² A *Yesterday* (1965) az egyik legkorábbi és legtöbbször feldolgozott Beatles-dal, melynek dallamát Paul McCartney – a „legenda” szerint – álmában kapta meg.

¹³ Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) osztrák bécsi klasszikus zeneszerző, zongorista, karnagy és zenepedagógus.

¹⁴ Franz Seraph Peter Schubert (1797–1828) osztrák klasszikus-romantikus zeneszerző.

¹⁵ George Gershwin (1898–1937) oroszországi zsidó származású amerikai zeneszerző, zongorista.

¹⁶ Zdeněk Fibich (1850–1900) cseh „féklklasszikus” zeneszerző.

¹⁷ Brit rockegyüttes, mely az 1960-as évek elején részt vett az úgynevezett brit invázióban; az 1960-as évek brit blues hullámának vezető zenekara volt.

a zongorával visszaadni, de ritkán utasítok vissza bármit is, műfajtól függetlenül. Emellett a helyi ízeket is becsempésztük Lengyelországtól Japánig – hol mi volt éppen a „knowhow”.

Papp Máté:

Mi volt az a geller, ami a nyugat-európai és amerikai zenés vendéglátó kultúra felé terelt?

Pápai Béla:

A geller az volt, hogy tízszer-húszszor annyit lehetett kint keresni, mint itthon. Na most, ha az ember nem túlságosan jómódú (és mi nem voltunk azok, inkább szegények), előbb-utóbb megfontolás tárgyává teszi, hogy kimenjen-e. Valahogy így teszed fel magadnak a kérdést: akarok-e egyről a kettőre jutni vagy nem? 1981-ben, Tiszakécskén kerestem olyan hatezer forint körül – ami akkoriban jó pénznek számított. Később, amikor már Kecskeméten zenéltem egy belvárosi szórakozóhelyen – szintén a Studer Béluska jóvoltából –, kerestem havi tizenkétezer forintot (négyezer körül volt az átlagfizetés). Mikor hajóra kimentem – kapaszkodj meg – százezret kaptam. Ha valakit csak a materiális javak befolyásolnak, azt hibás dolognak tartom, de részben ez is közrejátszik az ember életének alakításában; de azt hiszem, ezt a pénzkérdést én a megfelelő polcra tettem. Egyszer kalandvágából elmentem segédmunkásnak Németországba, az Amazonhoz, öt-hat éve. Korábban úgy működött, hogy fél évet hajón játszottam, és egy évet itthon voltam; de abban a félévben sem szakadtam meg, szerencsére kényelmes körülmények között zenélhettem. 1998-ban egy kvartettemmel olyan szerződésünk volt, ami minden estére szólt, nem volt egyetlen szünnapunk sem, de három óra hosszukat dolgoztunk. Kezdetben megfordultam hotelokban is, Németországban, Svájcban, Hollandiában, de a hajózás sok oknál fogva sokkal jobban tetszett. Pápua-Új-Guineáról ugyan lemaradtam (mert a Fülöp-szigeteken éppen lázadások voltak, és ott kellett volna átutaznunk), de harminc év alatt nagyon sokfelé jártunk, mindenfelét láttunk, és még fizettek is azért, amiért ezeken az óriáshajókon amúgy a vendégek fizetnek.

Jobban kereshettem volna ugyan a svájci szállodákban, de ez a fajta kalandozás sokkal inkább vonzott, bár mondom, a pápuai emberevőről lemaradtam, pedig gyerekkori álmom volt közéjük is eljutni egyszer... Meg hát Svájcban lazán elmagányosodik az ember, más a mentalitásuk az ottani embereknek, sötétedés után kis híján minden bezár, éjfélkor még a kuplerájba sem juthatnak el a népek. Apropos pénzkérdés: „Milyen hülye az az ember...” – kezdte a mondókáját egy ilyen pénzügyi influenszer vagy mi valami YouTube-os videóban – „...aki keres valami pénzt és nem fekteti be vagy köti le, és ehelyett kacatokra költi, amit megkeresett”. Gyorsan leállítottam a videót, mert világos volt, hogy arról akar meggyőzni ez a tag, hogy folyton a pénzt hajhásszam. De annak meg mi értelme van ahhoz képest, hogy keresek itt-ott, zenéléssel egy kis pénzt, és olyan „kacatokra” költöm, amik nekem rohadtul fontosak? Most például vettem ezt a kis melodikát (szájjongora – a Szerk.), fűjkálhatom... Ha befektetném ezt a hét-nyolcezer forintot, nem lenne melodikám, nem lenne kacatom! Én viszont épp ettől vagyok boldog.

Papp Máté:

Az alkohol boldogító ajzószernek számít a bárzenészek körében, vagy ez is csak sztereotip feltételezés? A kérdés költői!

Pápai Béla:

Rossini¹⁸ életrajzát olvastam mostanában, akinek tizennégy-tizenöt éves korában volt egy tanára, aki az italozási technikákat is megtanította neki, nem csak az ellenpontot meg mit

¹⁸ Gioachino Antonio Rossini (1792–1868) olasz klasszikus-romantikus zeneszerző.

tudom én mit. Tény és való, hogy mi ott dolgozunk, ahol az italt mérik, csurran-cseppen mindig valami, rendelnek a vendégek egy-két kört satöbbi. Sok ilyen technikát lát az ember a vendéglátóban. Studer Béla barátom például jeles képviselője volt ennek a műfajnak, de mások is jeleskedtek, hogyne. Mindenki kialakítja magának a saját szokásrendszerét; én is szeretem a sört, a bort, a pálinkát, egyebeket, ugyanakkor belátva az ivás hátulütőit, korlátozom a fogyasztásukat. Meg is hízik a sörtől, illetve napi szinten zenélnem kellett, azt pedig nem lehet folyamatos szalonspiccbe eltölteni. Vagyis hát éppenséggel lehet, de én a hajókon sokszor komplett műsorokat kísértem nagyzenekarral, ott pedig nem nagyon lehet elvetemedni, főleg hogy két előadást adtunk egy este. Másnaposan vagy részegen új anyagot amúgy sem lehet leadni, bár volt egy harsonás, aki állandóan be volt rúgva, csak neki egy szólama volt. Hőbörgött is, hogy milyen egyszerű ez meg ez – mondtam neki, hogy „bázd meg, az a szólamod, hogy »tacet« (azaz szünet – a Szerk.), nekem meg közben olyan harmóniakat kell játszanom, hogy a kotta kivirágzik tőle!” Ezen túl az is korlátozott a korlátlan alkoholfogyasztásban, hogy beszűkül tőle a tudatom. Amellett, hogy baráti viszonyt ápolok a piával, hamar megtanultam, hogy nincs igényem arra, hogy mértéktelenül igyak, ezért pedig a mértéktelen kategóriába tartozó zenészbártaim is szerettek, mert mindig volt kinek buli után hazavezetni vagy hazatámogatni őket. Szóval lehetett rám számítani. Hallottam persze olyat is, hogy valakit kiközösítenek ugyanezért.

Papp Máté:

Van ellenpélda: Tom Waits¹⁹ például jócskán használta az „alkoholdramaturgiát” a karrierje kezdetén.

Pápai Béla:

Ja, vagy Charlie²⁰ a dupla whiskey-jével. Charlie-val is dolgoztam egyébként együtt, itt Kecskeméten. Az amerikai hajókon szerencsém volt: például a The Platters-szel²¹ játszottam, akiknek az *Only You* című számára táncolt egy időben a fél világ, vagy ott volt mondjuk Liza Minelli.²² De belebotlottam olyan noname figurákba is, akik elképesztően jó zenészek voltak. Az amerikaiakat egyébként a lazaságuk miatt szeretem, attól függetlenül, hogy ők sokkal inkább üzleti alapon gondolkodnak, mint mi. Ez a hozzáállás és szemlélet abból a másságból fakadhat, hogy Európa egy kicsit naivabban képzei a zenélést, idilli dologként, szépségként, kultúraként kezeli. Amerikában a zenésztanoncok elmennek jó iskolákba, kiképzik magukat, mivel a nagyobb konkurencia miatt bizonyítaniuk kell, a folyamatosan beáramló „vendégmunkások” között is. Lehet, ha ott születtek, színvonalasabb produkciókban vehetem volna részt, de valaki azt szereti, ha itt dagonyázhat inkább...

Papp Máté:

Érzel nosztalgiát a kezdetek tekintetében, esetleg a későbbi zenés kalandokkal kapcsolatban?

Pápai Béla:

Érdekes módon nem érzek nosztalgiát. Méghozzá azért, mert azt hiszem, az nosztalgiázik, aki a jelenben nem találja meg a helyét, számítását, és akkor azzal jön, hogy *de*

¹⁹ Tom Waits (1949) amerikai énekes-dalszerző, zeneszerző, színész; zenei világában blues-, dzsessz- és varieté-elemek keverednek.

²⁰ Horváth Károly, művésznevén Charlie (1947) Liszt Ferenc-díjas énekes, trombitás, könnyűzenész; a rock, a dzsessz, a blues, a soul és a funk jellegzetesen rekedt hangú előadóművésze.

²¹ A rock and roll korszak egyik legsikeresebb amerikai énekegyüttese volt, munkásságuk főleg a blues műfajhoz kötődik; az eredeti felállás 1954-től 1970-ig működött.

²² Liza May Minelli (1946) többszörös Golden Globe-díjas és Oscar-díjas amerikai színész, énekes.

jó volt ekkor meg akkor. Én most is megtalálom a feladataimat; ahogy említettem, egy színházzal dolgozok, visszük szanaszét ezt a Karády-estet az országban, egy gyerekdarab ötlete is felmerült, aminek szintén én készíteném a zenéjét; aztán ott van a *New York-Bangkok-Vlagyivosztkok Pop-Jazz Laboratórium* nevezetű zenekarom is, amivel nemrég léptünk föl Kecskemét főterén. Szóval, azt hiszem, hogy fölhalálom magam. Szerintem az a kulcsa annak, hogy ne nosztalgiazzon az ember, hogy megfelelő arányban legyen az intelligencia és az alkalmazkodóképesség. Az átalakulásokkal párhuzamosan változni is szükséges, emiatt is lehet élvezni az egészet, hiszen nem marad huzamosabb ideig rutinszerű semmi. Meg nem is lehet mindig „magas lóról” üzni mondjuk a dzsesszzenét, mert akkor nem találja meg a közönségét. Ha képtelen vagy változni (és ebben az alkoholnak is nagy szerepe lehet, amibe könnyen bele lehet ragadni), elfordulhat tőled a hallgatóság – akkor pedig a legkézenfekvőbb, hogyha kikiáltod a mostani helyzetet ördögtől valónak, elkezdesz utálkozni, irigykedni és a többi... Én rettenetesen jól érzem magam ezekben a műfajokban, és ez így volt korábban is.

Papp Máté:

„Patkánytól” kezdve Studer Bélán át – veled együtt, természetesen – nyilván tele volt megismételhetetlen figurákkal a szűkebb értelemben vett bárzenés műfaj – legalábbis így képzelné az ember.

Pápai Béla:

Studer Béla kétségtelenül figura volt, sőt ő jelenség volt! Bizonyára az én lényemnek is van valamifajta kisugárzása, mert azt vettem észre, hogy akik jártak hozzám zenélni (képzett muzsikuskok is), nagyon rövid ideig tanultak nálam; nem bántam, tudomásul vettem, és egy idő után rájöttem, hogy valószínűleg nem arra voltak kíváncsiak, hogy a C dúr terce az E, hanem azért a lelkesedésért választottak talán engem, ami az én megszállottságomban vagy átszellemültségemben megvan. Azt láthatták, hogy nem félgőzzel állok ehhez a dologhoz, hanem teljes odaadással; hogy hiszek a zene nagyszerűségében. Mindenféle nagyképűsködés meg nagyzolás nélkül mondhatom, hogy ez is a legfontosabb. Senki sem volt csalódott, nem erről volt szó, hanem a zenélés (és egymás) becsben tartásáról, vagyis a hitről mindabban, amit csinálunk – így a lényegét pár óra alatt bárki levehette. Olyan is akadt, aki csak egy-egy dal kidolgozásához kért segítséget; így Nagysolyosi Gábor is – filmzenéket írkal, egy swinges *Great Gatsby*-projektben is benne van, smooth dzsesszben utazik, ilyesmi –, akinél felfedeztem olyan motívumokat, amiket esetleg tőlem vehetett át és dolgozhatott tovább. Itt ül most a Dominóban a „Kalóz” (polgári nevén Kalóz Józsi) is amúgy – ő is nagy figura, fiatal korában remek harsonás volt.

Papp Máté:

Mit tudsz mondani szakmailag a melletted (akár csak egy session-re) megforduló társakról?

Pápai Béla:

Sok ága-boga van már a dzsessznek. Nekem is, ha szeretnék mondjuk egy alkalmi csapatot verbuválni, nagyon meg kellene gondolnom, hogy kiket hozok össze, mert nem biztos hogy egyféle stílusban, játékmódban utaznak – én a fősodorba tartozó, kicsit funkys irányultsághoz tartozom. De egész mást játszának New Yorkban, az is igaz, mert ott ezzel nem igazán lehet labdába rúgni. Világhírű zenészek, mint amilyen McCoy Tyner,²³ mást

²³ Alfred McCoy Tyner (1938–2020) amerikai dzsesszzongorista, a John Coltrane Quartet-ben való munkássága mellett szólókarrierje is jelentős; a dzsessztörténet egyik legismertebb és legbefolyásosabb zongoristája.

játszanak Amerikában, mint Európában, mást is vár el a szakma. A közelben turnézott pár éve Allan Holdsworth.²⁴ Ilyen közönségellenes, elvont fúziós zenét játszott, és már az első fellépés után kiderült, hogy a kutyát nem érdekli a dolog. Visszatérve a kérdésre: vannak, akik jól megértik egymást a standard közegben, de akadnak olyanok is, akik modernebb dolgokat helyeznek előtérbe, és azokhoz nem lehet csak úgy ad hoc „hozzászólni”. Amit a kecskeméti Bohém Ragtime Jazz Band²⁵ csinál például, az abból áll, hogy van százvalahány szám, ami világszerte ismert a maga műfajában, és azokat játsszák körbe. Én is beültem múltkor Barcelonában, a Köztársaság téren egy zenekarba, mert ismertem az éppen előadott nótát. Tehát létezik egy hagyományosabb köznyelve ennek a zenének, amelyek közül mi „örökzöld” slágereként is ismerünk elég sokat. Van emberi része is ennek: Orbán Jancsi harsonás kabintársammal például rengeteget beszélgettünk, zenét hallgattunk, olvastunk, éjjel-nappal együtt lógtunk különböző hajókon, amikor éppen nem kellett együtt zenélnünk.

Papp Máté:

A közönség részéről érzékeltél közömbösséget, volt-e bármiféle közegellenállása a zenének?

Pápai Béla:

Sonny Rollins²⁶ nevét említhetem ezzel kapcsolatban, aki fantasztikus szaxofonos volt, a párizsi Olympiában²⁷ meg a Hollywood Bowl-ban²⁸ játszott, és ehhez képest azt mondta, hogy mindenki értse már meg, hogy egy zenész elsősorban magának játszik, és tulajdonképpen le van szarva a közönség. Mivel van egy lényeges különbség a pódiumművészet és a vendéglátó, avagy szolgáltató zene között, ezzel nem teljesen érthetek egyet. Ide, a Dominóba is lejöttem egy szilveszteri bulin játszani: tücsök-bogár idején, ugye, akik nem is rám kíváncsiak, azaz valahogy nekem kell elébe mennem az igényeknek. Vagyis mindenkivel szót kell, hogy értek, mert nekem is tudnom kell a vendéggel bánni, akár csak a pincérnek vagy a kiszolgáló személyzetnek. De az emberek vonatkozásában sem vagyok annyira válogató, rátarti vagy mész. Nagyon szerencsés konstelláció az, hogyha olyan számot játszok, ami nekem is a szívem csücske és a vendégnek is tetszik, és persze van, hogy ez nem jön össze. Az, hogy derűsen tekintek vissza az eddigi karrieremre, azért lehet, mert ezekből az esetekből – amikor önmagamot is szórakoztattam, urambocsá’ önmagam lehettem, és mások is jól érezték magukat – sokkal több volt, mint a mindenféle kellemetlenségekből. Valahonnan pedig én jöttem el önszántamból: szoktam mondani, hogy valószínűleg Guinness-rekordot állítottam föl, mert három high-life helyen mondtam fel egy hónap alatt a (zeneileg is) közönyös közeg miatt Kecskeméten: a 48-as klubban, a Három Gúnárban és a Seraton-ban.

De meg kell mondjam, hogy mostanában az élőzene szépsége általában is eltűnőben van, olyannyira, hogy még én is valamelyest szögre akasztottam a muzsikusi tevékenységem. Jól példázza ezt az az eset, amikor itt, a Dominó presszóban, azon az ominózus szilveszteri alkalmon szinte csak mulatóst kértek. Én is játszottam régebben lakodalmakban egy-egy mulatós blokkot a tánczenés szettek végén, természetesen, de ilyen dömping nem volt sosem. Vagyis eltűnőben van a műfaji sokszínűség, és csak a csúrdöngölést akarják, aminek

²⁴ Allan Holdsworth (1946–2017) brit dzsessz-, rockgitáros és zeneszerző; több mint öt évtizedes pályafutása során különféle zenei stílusokban játszott, munkássága leginkább a fúziós dzsessz műfajához köthető.

²⁵ A Bohém Ragtime Jazz Band 1985-ben alakult eMeRTon-díjas kecskeméti zenekar, a magyar dzsesszélet fontos szereplője, repertoárjuk felöleli a klasszikus dzsessz minden ágát a ragtime-tól a New Orleans-i dzsesszen és a dixielanden át a swingig.

²⁶ Sonny Rollins (1930) amerikai dzsesszzenész, szaxofonos; A dzsessz legnagyobb hatású képviselői közé tartozik; olyan zseniális zenészekkel is együtt dolgozott, mint John Coltrane, Miles Davis, Thelonious Monk.

²⁷ Koncertterem Párizsban, ahol többek között Edith Piaf adott teltházas koncerteket.

²⁸ A Hollywood Bowl 1922-es megnyitása óta az élőzene elsődleges célpontja Dél-Kaliforniában; a *Rolling Stone* magazin 2018-ban Amerika 10 legjobb élőzenei helyszíne közé sorolta.

ötvennyolc évesen már nem igazán szeretnék megfelelni. Szóval itt, a Dominóban ért ezért majdnem fizikai atrocitás. Ezt az ominózus szilvesztert ugyanis úgy képzeltem, hogy a tulaj nem enged be bizonyos alvilági, félvilági elemeket, ez amolyan kikötésféle is volt. („Persze, Béla, nem-nem...”) A főnökasszony viszont, mikor látta, hogy egy nagyobb bevétellel kecsegtető társaság érkezik, megremegett, megingott, és persze beengedte őket. Na, és az egyik sittes legényke éjfélkor odaszaladt hozzám, egy üres pezsgősüveget a fejem fölé emelt, és azt követelte, hogy játsszam el, hogy „A faluban én vagyok a dzsigoló”, ami egy Kis Grofó²⁹ nóta, ugye. Eljátszottam egyszer, gondolva, hogy ezt megúsztam, de nem: vagy hússzor-harmincszor kellett körbe-körbe játszanom, másfél órán keresztül, fejbevágás terhe mellett. Ez nem mindennapos persze, de például a dominós karrieremnek a végét jelentette.

Papp Máté:

A *Just a Gigolo*-t³⁰ kellett volna elkezdened neki!

Pápai Béla:

Na, akkor lesújtott volna a pezsgősüveggel, az biztos!

Papp Máté:

Van-e olyan kedvenced a dalok közül, ami a kérésektől függetlenül is közel került hozzád?

Pápai Béla:

Sokat játszottam a már említett *American Songbook*ot a Holland-Amerika szervezésében útra kelő hajókon, vagy a Royal Caribbean társaságnál, kecskeméti muzsikussal azt a repertoárt, amiben szívemhez közel álló szépségek és jóságok szerepeltek. Van egy vagy két tucat kedvencem, persze: a *My Way*³¹ például köztük van, ami nem bonyolult, de csodálatos szám. Nagyon szerettem a *People* című dalt is Barbra Streisand-tól³², vagy a *Misty*-t³³, ami jó ideig a „most requested” (azaz a legbőbbet kért) darab volt, amíg át nem vette a helyét Simon and Garfunkel-től³⁴ a *Bridge over Troubled Water*.

Papp Máté:

Énekelsz is egyébként a zongorázás mellett?

Pápai Béla:

Hogyne! A Studer Béla mondta, hogy ő mindig „néma leventéssel” dolgozott. Örült is, hogy kiségittem, mert így nem neki kellett végigkukorékolnia az estéket. Énekzeneiként azért évtizedek kellettek, hogy levetkőzzem a bel cantós hangképzést, és

²⁹ Grófo-Kozák László, korábban Kis Grófo, eredeti nevén Kozák László (1993) magyarországi cigány popénekes, aki a tartalomjegyzék csatornákon vált népszerűvé, főként 2012-es *No roxa új* illetve 2015-ös *Bulibáró* című dalaival; dalai műfaját „mulatásnak” nevezi.

³⁰ A *Just a Gigolo* nemzetközileg ismert – 1929-ben az eredetileg *Schöner Gigolo*, *armer Gigolo* című osztrák tangóból adaptált – dal.

³¹ A *My Way* egy Frank Sinatra előadásában ismertté vált dal; a dalszöveget Paul Anka írta a francia *Comme d'habitude* dal dallamára, az eredeti dalt Claude François és Jacques Revaux szerezte, a szöveget Claude François és Gilles Thibault írta 1967-ben; a *My Way* az egyik legtöbbet feldolgozott dal a könnyűzene történelmében.

³² Barbra Joan Streisand (1942) kétszeres Oscar-díjas, háromszoros Golden Globe-díjas és többszörös Grammy-díjas amerikai színésznő, énekesnő, zeneszerző, rendező, forgatókönyvíró és producer; az RIAA hivatalos adatbankja szerint a legtöbb albumot eladott női előadóművész az Amerikai Egyesült Államokban.

³³ A *Misty* egy dzsessz-sztenderd, amelyet 1954-ben komponált Erroll Garner zongorista; később Johnny Burke írt hozzá szöveget; a dalt többek között Ella Fitzgerald és Frank Sinatra is rögzítette.

³⁴ A hatvanas éveket meghatározó amerikai vokális duó, amelynek Paul Simon és Art Garfunkel a tagjai.

„smúzusra” vegyem a figurát. Szécsi Pált³⁵, Máté Pétert³⁶ is szívesen énekeltem például, naprakész dalaik voltak... Velük ellentétben talán a vendéglátós zenészek azok a *meg nem énekelt hősök* (angolszász szófordulat – a Szerk.), akik legalább egy évszázadon keresztül fontos részei voltak a szórakoztatásnak, és akik közül sokan koncertező művészekké avanzáltak, de nélkülük az eleve nagy sztárok nem lehetnének fele akkora sztárok sem. Mert ők azok, akik nap mint nap életben tartják a zenét. Az mp3 vagy a YouTube ehhez képest kutyafüle, azzal együtt, hogy a jó zene a YouTube-on is lehet intim, ugyanúgy képes elvarázsolni, meg át tudok lényegülni tőle. De nem tartozik hozzá atmoszféra, nem szüremlik át belőlük a közvetlen emberi kapcsolatokhoz szükséges melegség.

Papp Máté:

Az atmoszféra, a milió, a hangulat lehet talán a legfontosabb a „vendéglátóban” – mennyiben számít, mennyire van hatással a zenélésre az a közeg, amiben éppen játszol?

Pápai Béla:

Akár luxusszálloda, akár óriáshajó, akár bármelyik vidéki kiskocsmá, a lényeg ugyanaz: a fél- vagy totál részeg lakodalmi vendégek ugyanolyan hálásak voltak nekem egy csárdásért, mint az a közönség, akinek egy elegáns színházteremben lejátszottunk egy show-t. Vagyis a zene független a külsődleges körülményektől, bárhol megél és hat. A Studerrel is mindig ugyanolyan attitűddel játszottunk, bárhol is léptünk föl a Köcsög Csárdától a puccosabb helyekig. Szóval a presszókótól a koncerttermekig ugyanaz lehet a hatás, és ugyanolyan komolyan is vettünk minden fellépést. Igyekeztem mindig ugyanolyan színvonalon zenélni mindenhol. Nem mondom, hogy mindenki így van ezzel, mert például ebben a Karády-darabban, amiben játszom, észrevettem, hogy az egyik kollegina az izsáki művházban való fellépést annyira nem vette komolyan, viszont amikor a kecskeméti Ruszt József Üzemszínházban mutattuk be az előadást, külön eljött hozzám átnézni a dalokat. Idegbe' volt meg minden...

Úgyhogy az a zene csodája, hogy a színvonalatlannak mondott helyeken is meg tud teremtődni az a minőségi közeg, amiben jól érzem magam. Van olyan kollegám, aki ezekre a helyekre be sem teszi a lábát. Mikor rendszerint elmentem este muzsikálni a különböző faluszéli kocsmákba, ők – mivel már anyagilag máshol rendbe tették magukat – csak nézték a plafont, és el voltak maguktól ájulva, hogy mekkora művészek. Habogtak, hogy én miféle lepukkant presszóba elmegyek játszani... Erre azt mondtam nekik, hogy elkövetik azt a hibát, hogy engem ítélnék meg a hely színvonaláról. Fordítva közelíteném meg: *Pápai Béla játszik ebben vagy abban a presszóban* – akkor az egy jó presszó, nem? Ebből is ki lehet indulni. Lehet ugyan, hogy fejbe fog vágni az a bizonyos dresszkód nélküli kocsmatöltelék dzsigoló a pezsgősüvegével itt, a Dominóban, de akkor is úgy játszom, ahogy szeretnék, és ha lehet, azt, ami nekem jólesik.

³⁵ Szécsi Pál (1944–1974) énekes, előadóművész, dalszerző, dalszövegíró; bársonyos hangja, kiváló színpadi mozgása, megjelenése, egyedi előadói stílusa révén minden idők egyik legnépszerűbb magyar könnyűzenei előadójának számít.

³⁶ Máté Péter (1947–1984) énekes, hangszerelő, zeneszerző és zongorista; közel 150 dal szerzője és előadója, melyek évtizedekkel halála után is nagy népszerűségnek örvendenek.